

Гусарець Назар Сергійович, студент 1 курсу 5 потоку 18 групи Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Мазур В.В., доцент кафедри цивільного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА

Гендерно зумовлене насильство є складним соціально-правовим явищем, яке включає не лише фізичні або психологічні прояви, але й супутні інформаційні впливи, що здатні принижувати постраждалу особу, погіршувати її соціальний статус та викликати тривалі негативні наслідки для психоемоційного стану. З огляду на це, забезпечення належного цивільно-правового захисту честі, гідності та ділової репутації постраждалих відіграє особливу роль у системі протидії насильству. Честь, гідність та ділова репутація є фундаментальними особистими немайновими благами, передбачені законодавством України. Зокрема, Конституція України гарантує їх охорону (ст. 3, 28, 32) [1], а Цивільний кодекс України встановлює право на честь, гідність, ділову репутацію та передбачає судовий захист у разі порушення таких прав (ст. 297–299) [2]. У зв'язку з цим потерпілі від гендерно зумовленого насильства можуть реалізовувати власні права у межах цивільного судочинства шляхом пред'явлення позовів про спростування недостовірної інформації, припинення її поширення та відшкодування моральної шкоди.

Важливим є те, що гендерне насильство часто супроводжується спробами дискредитації потерпілої особи, особливо у випадках, коли кривдник прагне зберегти контроль або вплив. До найпоширеніших форм такого впливу належать поширення вигаданих відомостей про особисте життя, звинувачення у неблагополучній поведінці, використання негативних висловлювань або введення в оману близького оточення жертви. Така інформаційна агресія може здійснюватися як у публічному просторі (соціальні мережі, медіа, робоче середовище), так і у приватному.

Українська судова практика поступово напрацьовує підходи до захисту жертв інформаційного насильства. Суди визнають, що образливі висловлювання, приниження в соціальних мережах, спотворення фактів або поширення чуток можуть становити порушення честі, гідності та ділової репутації та бути підставою для відшкодування моральної шкоди [3, с. 52]. Особливо важливим це є у справах, де інформаційні атаки були частиною систематичних проявів домашнього насильства. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» прямо передбачає відповідальність за психологічний тиск, погрози, приниження та переслідування – дії, що часто здійснюються в інформаційній формі

[4]. Такі прояви можуть бути використані як доказ у судових спорах про порушення немайнових прав. Дослідження свідчать, що найбільш травматичним для потерпілих є публічне приниження, оскільки воно зачіпає не лише особу, а й її соціальні зв'язки, професійну репутацію та емоційний стан [3, с. 130].

Одним із найважливіших елементів цивільно-правового захисту є механізм спростування недостовірної інформації. Позов про спростування подається у випадку, коли: а) інформація є недостовірною; б) вона стосується конкретної особи; в) її поширення завдає шкоди честі чи репутації. Суд, встановивши факт недостовірності, зобов'язує відповідача спростувати інформацію у тому самому способі, яким вона була поширена, що має принципове значення для відновлення порушених прав [5, с. 235].

У випадку гендерно зумовленого насильства важливою є також можливість відшкодування моральної шкоди, передбачена ст. 280 ЦК України [2]. Моральна шкода охоплює страждання, приниження, втрату почуття безпеки, емоційний дискомфорт – саме ті наслідки, які є типовими для жертв насильства. При цьому суди враховують тривалість і характер агресивної поведінки, повторюваність поширення принизливої інформації, наявність наміру нашкодити та загальний контекст насильства [3, с. 55].

У сучасному середовищі значного поширення набуває кібернасильство, що включає переслідування у соцмережах, поширення приватних фото або переписок, використання фейкових акаунтів з метою дискредитації. Такі дії не лише є формою психологічного насильства, а й безпосередньо порушують право людини на приватність і репутацію. У багатьох випадках саме інформаційні атаки стають вирішальним чинником, який змушує постраждалу особу звертатися до суду або правоохоронних органів.

Проблемним аспектом залишається недостатнє розуміння постраждалими своїх прав, а також складність збору належних доказів. Для ефективного захисту потерпілим необхідно документувати всі факти приниження, робити скріншоти з прив'язкою до дати, зберігати повідомлення, листування та будь-які інші матеріали, що свідчать про порушення прав. Практика показує, що навіть емоційні повідомлення кривдника можуть мати доказове значення у суді, якщо містять образи, звинувачення або інші принизливі висловлювання [3, с. 118].

З огляду на рекомендації Стамбульської конвенції, держава має забезпечувати доступні та ефективні засоби захисту для жертв насильства, включаючи правову допомогу, інформаційну підтримку та гарантії недопущення повторного приниження під час судового розгляду [6]. Впровадження таких стандартів дозволяє зменшити ризики вторинної дискримінації та сприяє створенню більш безпечного середовища для постраждалих.

У підсумку слід наголосити, що захист честі, гідності та ділової репутації у випадках гендерно зумовленого насильства має комплексний характер і виходить за межі суто юридичної процедури. Він включає психологічну, соціальну та правову складову, спрямовану на відновлення особистості, її статусу та внутрішньої рівноваги. Ефективне застосування цивільно-правових механізмів можливе лише за умови взаємодії між правоохоронними органами, судами,

соціальними службами та адвокатами, що забезпечить комплексне реагування на прояви насильства та реальне відновлення порушених прав.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 18.11.2025 р.).
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 18.11.2025 р.).
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. Харків: Право, 2019. 752 с.
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 18.11.2025 р.).
5. Цивільний кодекс України: Коментар. За заг. ред. Є.О. Харитонova, О.М. Калітенко. Одеса: Юридична література, 2004. 1112 с.
6. Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Конвенція Ради Європи від 11.05.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення 18.11.2025 р.).

*Діхтяр Анастасія, студентка Державного торговельно-економічного університету
Науковий керівник: Шведова Г.Л., доцент
кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу
кандидат юридичних наук, доцент*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Забезпечення гендерної рівності є центральним елементом демократичної держави, особливо в умовах реформ і євроінтеграції. Конституція України гарантує рівність прав і свобод усіх громадян, забороняючи будь-яку дискримінацію, зокрема за ознакою статі [1, ст. 24]. Проте на практиці жінки, діти та особи з ЛГБТ-спільноти часто стикаються з дискримінацією, насильством і зневагою до своєї гідності, що вимагає відповідного кримінально-правового реагування.

Основною нормою, яка передбачає відповідальність за дискримінацію, є ст. 161 ККУ. Вона встановлює відповідальність за дії, спрямовані на розпалювання ворожнечі, обмеження прав або встановлення привілеїв за расовими, національними, релігійними, статевими чи іншими ознаками [2, ст. 161]. Попри відсутність прямого згадування сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, їх зазвичай включають до категорії «інші ознаки». Водночас така розпливчастість у формулюванні ускладнює правозастосування. Немає чіткого юридичного визначення цих понять, що створює труднощі у доказуванні мотиву злочину, дозволяє уникати відповідальності або обирати іншу кваліфікацію.

Типовими потерпілими у справах за цією статтею є жінки, які стали жертвами гендерного насильства, представники ЛГБТ-спільноти, що зазнали дискримінації,